మన్నుతిన్న మనిషి

"సంగటి తిందువురా!" అంటూ అసహనంగా మొగుణ్ణి పిలిచింది ఓబుళమ్మ.

రామచంద్రుడు పరధ్యానంగా కొట్టం బయట ఉన్న అరుగు మీద కూచుని శూన్యంలోకి చూస్తున్నాడే కానీ, పెండ్లాం మాటలు వినిపించుకోలేదు. చుట్టుపక్కల గుడెసెల్లోని వాళ్ళంతా అప్పటికే సంగటో, సారికో ఇంత తిని వీధి దీపాల వెలుతురులో కూచుని సవాళ్ళు (కబుర్లు) చేసుకుంటున్నారు. చిన్న పిల్లలేమో అంటేసుకునే ఆటలు ఆడుకుంటూ గోల గోలగా కేరింతలు కొడుతూ ఉన్నారు.

"సంగటి సల్లారిపోతాంది– బిరీన తిందువురా!" అంటూ మొగుడి భుజాన్ని కుదిపింది– అసహనంగానే.

ఉలిక్కిపడ్డట్టు పెండ్లాం వేపు చూసి – "అప్పుడే జేత్తివా వంట! ఇపుడే గదే ఎసరు బెడితివి పొయ్యిమింద!" అంటూనే లేచాడు రామచంద్రుడు.

ఓబుళమ్మ మొగుడి మాటలకి సమాధానం ఇవ్వకుండానే కొట్టంలోకి వెళ్ళిపోయింది.

రామచంద్రుడు లేచాడే కానీ కదల్లేదు. పెద్ద ఇత్తడి చెంబుతో నీళ్ళు తెచ్చి రామచంద్రుడికి అందించింది ఓబుళమ్మ.

రామచంద్రుడు కాళ్ళూ, మొహం కడుక్కున్నా ననిపించుకుని భుజంపైన ఉన్న గళ్ళ తువ్వాలుతో మొహంమీద ఉన్న తడిని అద్దుకుంటూ ఇంట్లోకి దారితీశాడు.

"రమేసుగాడూ, సురేసుగాడూ ఏరి? పిలువూ ఆ నాయాళ్ళనీ..." అన్నాడు భోజనం ముందు కూచుంటూ.

"వాళ్ళు తినేసి అప్పుడే ఆడుకొనేకి పోయినారు?"

గుడ్డి దీపపు వెలుతురులో కంచం వేపు తేరిపార జూశాడు. గుమ్మడికాయంతటి రాగి ముద్ద కంచంలో ముప్పాతిక భాగాన్ని ఆక్రమించగా పచ్చడి అనే పదార్థం కంచలో ఓ వారన ఒదిగి ఉంది. దాన్ని చూపుడు వేలితో అద్దుకుని నాలికకు రాసుకుని

చప్పరించాడు. పుల్లగా అనిపించి మొహమంతా అదోమాదిరి పెట్టి- "ఏందే! ఈపూట గూడా చింత తొక్కేనా?" అన్నాడు నిర్లిప్తంగా.

"ఊc.. నువ్వు రోజా సంపాయించుకొత్తా ఉండావు గదా నూర్లు నూర్లు దుడ్లు; అంతా దాసిపెట్టి పీనాసితనంతో చింత తొక్కు నూరిపెడ్తాండా!" అని ఖయ్ మంటూ అరిచింది ఓబుళమ్మ.

"ఇప్పుడు నేనేమంటినే, అంత లావు గొంతుతో అరత్తా ఉండావు. ఈపూట గూడా చింత తొక్కేనా అంటి... అది గూడా తప్పేనా? నీతో యా మాట మాట్లాడినా కష్టంగా ఉందే- యాల వచ్చిన సిక్కు!" అనేసి, రాగి ముద్దను పెద్ద పెద్ద పీడచలుగా కట్టుకుని గుళుక్కున మింగనారంభించాడు రామచంద్రుడు.

"ఊను మడి, నాతో అంతా సిక్కేమడి! పెతి మాటకీ నా నోరు కట్టిపడేసేది నేర్చుకుండావు. ఎవురన్నా ఇంటే నేనే గయ్యాలి దాన్నని అనుకోవల్ల; నువ్వు మాత్తరం మంచోడు కావల్ల.. మాట్లన్నీ మెత్తిమెత్తిగా మాట్లాడేదే- మడీ. సేసేదంతా జేసేదే" అంది స్థాయి తగ్గకుండా ఓబుళమ్మ. మొగుడి వైపు కొరకొర చూస్తూ ఉంది కనుబొమ్మలు ముడివేసి.

"నేనేం జేస్తినే పనికిమాలిన దానా!" నోట్లో ముద్ద పెట్టుకొని ముద్ద ముద్దగా మాటాడుతూ నవ్వు మొహం పెట్టాడు.

"అవును మడి, నేను పనికిమాలిన దాన్ని, గాబట్టే ఊరుగాని ఊరు వచ్చి ఈడబడి సచ్చిండేది. ఈ పొద్దుటికి అర్నెల్లు పొద్దాయె మనం ఈ బళ్ళారికి వచ్చి; నా మాట ఏంది సాగనిచ్చినావు? మన ఊర్లో ఉండే పదెకరాలు అమ్మేసి రాయే... ఈడ ఇంత ఇంటి జాగా కొనుక్కొని సిన్న గుడిసె బడా యేసుకుందామి అంటే నీ సెవులకి ఎక్కుతాదా యేమన్నా... ఊcహూc ఎక్కదే... యాల ఎక్కుతాది? ఇట్ల కూలీనాలీ జేసుకొని తెచ్చుకున్న కూలిదుడ్లలోనే నూరు రూపాయల కొట్టం బాడుగకి ఇచ్చుకుంటూ ఉంటే అయిగా ఉంటాది నీకి" అంటూనే కళ్ళలో నీళ్ళు పెట్టుకుంది ఓబుళమ్మ.

"పొద్దన్నించీ ఈ కూతలు ఇనలేకే బయట కూకోని ఉన్నింది. మళ్ళా మొదలుబెడ్తివా? ఏ మాట మాట్లాడినా ఆకిరీకి పదెకరాల సేని కాడికే వత్తుంది నీ యవ్వారమంతా. మా నాయిన సంగిలి నీకి తెల్సుగదా! అయప్ప బతికి ఉండగా భూమిని అమ్మనిస్తాడేమే?"

"నీశాతగాని మాటలు మాట్లాడొద్దు. నువ్వు దయిర్నెంజేసి ఆ భూమి అమ్ముతానని కుండ పగలగొట్టినట్లు జెప్పెయ్యిమడి- మీ నాయన గాదు, మీ జేజి నాయన కూడా తప్పగుంటాడు. తండ్రిముందరికి పోతానే 'పిల్లీ' అంటే 'మ్యావ్' అంటావ్. ఏంటికి తాటి పెట్టంత జంపు ఉండావు. ఆ భూమి ఏమన్నా పండుతాందా, ఎండుతాందా అని జూసెల్లేదా? తొండా బిక్కిలు గుడ్లు పెట్టే భూములూ భూములే మీ నాయనకి. ఎవురికన్నా ఉందాపాపం అట్లా భూమి... మన పెండ్లయిన అయిదేండ్లలో యా ఏడన్నా పది పల్లాలు సెనిక్కాయ మొగం జూసినామా? మూట్లు మూట్లు సెనిగిత్తనాలు దాంట్లో పోసి వచ్చేదే, ఆకాసం దిక్కు చూసుకుంటా ఉండేదే. అదే

బాగా పండింటే ఇంత దూరం ఈ ఊరు గాని ఊరులో ఉండే గాచారం ఏం బట్టే? అదిగూడా ఆలోసించేది లేదు.

"ఏయ్! ఏమే కొంచెం నోరు కట్టేసుకో. మా నాయిన వయిసులో పెద్దోడు అనేది లేకుండా ఇట్టమొచ్చినట్లల్లా మాట్లాడ్తా ఉండావు" అన్నాడు రామచంద్రుడు.

అతని గొంతులో కఠినత్వం స్పష్టంగా వినిపించింది ఓబుళమ్మకు.

"అఁ.. పెద్దోడు పెద్దోడు... వయసులో పెద్దోడు అనే ఇన్నాళ్లూ ఇట్ల ఉండేది. ఏంటికి.. వయసంట వయసు. రాతికీ రాప్పకీ వయసుంటుంది. ఓబుళమ్మ అట్లా అంటున్నట్టే రామచంద్రుడు అన్నం తింటున్నవాడల్లా గభిక్కున లేచి వచ్చి కోపంతో రెండు పిడి గుద్దులు వీపుమీద గుద్దాడు ఓబుళమ్మని.

ఓబుళమ్మ ఊహించని పరిణామం జరిగేటప్పటికి ఏడుపు ముంచుకొచ్చేసింది. కీచుకంఠంతో ఏడవడం మొదలు పెట్టింది.

"మామ అనే గవురం గూడా లేకుండా ఇట్టమొచ్చినట్ల మాట్లాడ్తావా? ఇంత సేపూ ఏందోలే అనుకుంటా ఉంటే... నోటికి అడ్డూ అపూ లేకుండా..." అంటూనే తన కోపానికి బలం ఉండేందుకు తను తింటూ విడిచిన ఎంగిలి కంచాన్ని ఎడమ కాలితో ఎగిచ్చి తన్నాడు. ఆ కంచం గిరికీలు కొట్టుకుంటూ గోడకు తగిలి ఠంగుమని శబ్దం చేస్తూ బోర్లా పడిపోయింది.

ఎంగిలి చేయి కడిగేసుకొని వచ్చి బయట అరుగుమీద కూచున్నాడు. లోపల్నుంచి ఓబుళమ్మ ఏడుపు శబ్దం సన్నగా వినిపిస్తోంది.

"ఏమప్పా రామచంద్రా!" అన్న పిలుపు విని తల తిప్పి చూశాడు.

దాదాపు నలభై అయిదేళ్ళ మనిషి నవ్వుతూ వచ్చాడు. అతను బక్కపలుచగా ఉన్నాడు. తెల్లటి పంచె, చొక్కా వేసుకొని ఉన్నాడు. అక్కడక్కడ నెరసిన మీసాలు లావుగా ఉండి అతికించినట్లున్నాయి.

"ఏం నారాయణప్పన్నా! ఆరామా? కూకో" అంటూ భుజం మీదున్న తువ్వాలుతో తన పక్కనున్న స్థలంలో దుమ్ము దులిపాడు.

"రేపు రావల్లప్పా నువ్వూ! కౌలు బజారులో ఇంటికి పునాది యెయ్యల్ల గదా!" అన్నాడు నారాయణప్ప అరుగుమీద కూచుంటూ.

ఇంట్లోంచి ఓబుళమ్మ ఏడుపు వినిపించడం లేదు. 'అమ్మయ్య! మేలే, మానం గాపాడింది' అనుకున్నాడు రామచంద్రుడు.

నారాయణప్ప ఇళ్ళు కట్టే మేస్త్రీ. పదేళ్ళ క్రితం అనంతపురం జిల్లాలోని కాలువపల్లి నుంచి బతుకుదెరువు కోసం పొట్ట జేత పట్టుకుని బళ్ళారి చేరుకున్నాడు. రాళ్ళ గంపలు మోసే కూలీగా జీవితం ప్రారంభించాడు. అనతి కాలంలోనే మేస్త్రీగా మారాడు. ఈనాడు బళ్ళారిలో బాగా పేరున్న మేస్త్రీలలో అతనూ ఒకడు. ఇప్పుడు అతని చేతికింద అరడజను మంది బేల్దారులు (తాపీ పనివాళ్ళు) ఉన్నారు. ఏడేళ్ళ క్రింద ప్రభుత్వం వారు ఇచ్చిన ఇంటి స్థలంలో చిన్న పూరి గుడిసె ఉండేది. అది ఈనాడు

పెద్ద మేడగా రూపాంతరం చెందింది. ఆమేడలో రెండు గోద్రెజ్ బీరువాలూ, సోఫా సెట్టూ, రంగుల టీవి మొదలుకొని ఎన్నో విలవయిన సామానులున్నాయి. బళ్ళారిలోనే నంగనకల్లు రోడ్డుకు ఇరవై సెంట్ల ఇంటి స్థలం సంపాయించాడు. అది ఈ రోజున మూడు లక్షల విలువ చేస్తుంది. ఇవన్నీ తెలుసు రామచంద్రుడికి.

"రేపు కొంచెం మా ఇంటిపనే ఉందన్నా! రేపులే మర్నాడు రమ్మంటే వస్తాసూడీ!" అన్నాడు రామచంద్రుడు.

సర్లేప్పా! అట్లేగానీలే. ఉంకెవరినన్నా రమ్మంటాను... ఎంతప్పా రామచంద్రా ఈ కొట్టానికి బాడిగ?' అడిగాడు నారాయణప్ప కొట్టాన్ని పరకాయించి చూస్తూ.

"నూర్రూపాయ లన్నా!"

"సూడప్పా! కొట్టానికి నూర్రూపాయిలు బాడిగంటే ఇంగేమన్నా ఉందా? మీకి భూమి ఉందనింటివి గదా! దాన్ని అమ్మేసి యాడన్నా ఇంత ఇంటి జాగా కొనుక్కోని సుమారు పాటి ఇల్లు కట్టుగోవచ్చు గదా! ఇప్పట్లో చేను ఉండేదానికంటే ఇల్లు ఉండేది ఎంత మేలనుకుండావు! ఏ గుంటూరు, విజయవాడల పక్కయితే పది ఎకరాలు ఉంటే షావుకార్ల కిందె లెక్క! వాళ్ళకి నీటి సౌకర్యం అట్లే ఉందీ, వాళ్ళు పంటలూ అట్లే పండిస్తారప్పా! మన దిక్కు ఇరవై అయిదెకరాలు ఉండే రైతుకి కూడా ఏడాది పొడుగునా కూటికి జరిగేది కష్టం. మన చేన్లు పండేవా, ఏమన్నానా? మా కాలువ పల్లెలో మా సిన్నాయన వాళ్ళకి ఇరవై ఎకరాల పొలముంది. వాళ్ళకి ఈ పొద్దుటికీ రెండు పూట్లా తిండికి జరిగేది ఎక్కువ! నేను జూడీ ఎకరం పొలం లేదు, గిలం లేదు– నా ముందర వాళ్ళేం పనిమింద బడ్తారు. ఇప్పట్లో మన ఊర్లదిక్కు భూమి పండిచ్చేదంటే యాడన్నా జూదం ఆడినట్లే. లేదంటే కోడి పందెంలో దుడ్లు కాయడమే నప్పా రామచంద్రా! ముంగారు వానలు వస్తానే అప్పోసప్పోజేసి సెనిగిత్తనాలు కొండబోయి భూమిలో యేసి వస్తారా! ఇంగ వానలు సరింగా వచ్చినాయంటే పంట చేతికొచ్చి రైతు మిగుల్తాడు. లేదంటే అప్పులోల్ల కొడుకయిపోతాడంతే! వానలు మీద ఆధారపడే పంటలన్నీ ఇంతే నప్పా... నామాట ఇనూ; నీ భూమిని అమ్మేసి రా. ఏందప్పా ఈయప్ప ఇట్ల జెప్తా ఉండాడని అనుకోవద్దు రామచంద్రా!" అనంటూనే "వస్తా నప్పా!" అనిచెప్పేసి వెళ్ళిపోయాడు నారాయణప్ప.

* * *

వీధి వీధంతా నిర్మానుష్యంగా ఉంది.

వీధి దీపాలు నిర్మలంగా వెలుగుతున్నాయి.

అరుగుమీద ఈత చాప వేసుకుని పడుకుని ఉన్నాడు రామచంద్రుడు. కుడివేపు ఎడంవేపు పొరలి పొరలి పడుకుంటున్నాడే గాని నిద్ర రావడం లేదు. పెండ్లాన్ని కొట్టినందుకు చాలా పశ్చాత్తాప పడుతున్నాడు. పెళ్ళయిన నాటినుంచీ ఓబుళమ్మమీద చేయి చేసుకొని ఎరగడు. అటువంటిది ఈ రోజు ఆవేశంతో బాగా బలంగా గుద్దాడు. తనంటే ఎంతో ప్రేమ చూపే ఓబుళమ్మని తనుకొట్టాడు. ఆమె అలా మాటాడు తోందంటే దానికి కారణం పరిస్థితులే! తాము ఇద్దరు కలిసి ఇళ్ళు కట్టే పనికి పోతే

వచ్చే కూలి దుడ్లతో ఇల్లు గడవడమే కష్టం. అట్లాది సొంత ఊర్లో ఉన్న తండ్రికి నెలసరి భత్యం పంపిస్తూ, కొట్టంబాడుగ నూరు రూపాయలు చెల్లించాలంటే ఎంత ఇబ్బంది! చిన్న పిల్లలు రమేసుగాడూ, సురేసుగాడూ చినిగిన నిక్కర్లతో ఉన్నా, వాళ్ళకి కొత్త నిక్కర్లు తెచ్చే దానికి దుడ్లు లేవు. ఇంక ఓబుళమ్మకి సరేసరి ఉన్న మూడు చీరల్లోనూ చిరుగులు లేని చీర ఒక్కటీ లేదు.

ఉన్నట్టుండి తండ్రిమీద కోపం ముంచుకొచ్చేసింది రామచంద్రుడికి. తన తండ్రి వల్లే తమకి ఇన్ని కష్టాలు వచ్చాయి. తమతోపాటు ఈ ఊర్లోనే ఉండమంటే ఉండడు. ముసిలోనికి బూమిపిచ్చి. నిజమే! బాగా పండే భూమి మింద అంతోటి మమకారం యాలో తనకైతే అర్థమే కాదు. ఈ ముసిలోడు చావన్నా చావడు. అట్ల చస్తే ఒక్కసారి బోరున ఏడ్చేసి గుంతలో పెట్టేస్తే సరిపోతుంది. ఛీ! ఛీ! ముసిలోన్ని తలుచుకుంటూ ఉంటే చంపి పారేస్తెనో - అన్నంత కోపం వస్తోంది!.

ఇక తను ఊరుకోడు. ఆరు నూరయినా, నూరు ఆరయినా భూమిని అమ్మి తీరతాడు - ముసిలోడు ఎంత మొత్తుకున్నాసరే!.

తను ఈ నిర్ణయానికి వచ్చిందే తడవుగా అప్రయత్నంగా లేచి కూచున్నాడు. తన పెండ్లానికి ఈ మాట చెబితే ఎంత సంతోషిస్తుందో! అలా అనుకుంటూనే గుడిసె తలుపు తోసుకుని లోపల కెళ్ళాడు. బుడ్డీ దీపపు వెలుతురులో ఓసారి కలయ జూశాడు. పిల్లలు ఇద్దరూ ఆదమరచి నిద్రపోతూ ఉన్నారు. వాళ్ళకి కొంచెం ఎడంగా కాళ్ళు ముడుచుకుని మూటలా పడుకుని ఉంది ఓబుళమ్మ. మెల్లగా అడుగులు వేస్తూ ఆమెను సమీపించి మోకాళ్ళ మీద కూచున్నాడు.

"ఏయ్!... ఏయ్!..ఏమే..నిన్నే!" అంటూ పిల్చాడు.

ఓబుళమ్మ అటువైపుకి తిరిగి పడుకుంది. ఆమె నిద్రపోవడం లేదన్నది స్పష్టమైందతనికి.

"ఏయ్! నిన్నేనే..." అంటూ ఆమె భుజం మీద చెయ్యివేశాడు.

అంతే –అతని చేతిని విసురుగా తోసేసింది ఓబుళమ్మ. అబ్బా! అంత కోపముంటే ఎట్లే ఆడదానికి?... కొంచెం నా మాట ఇనబ్బా!"

"ఏమీ .. మళ్ళా కొట్టడానికి వత్తివా? కొట్టూ అదవ సిక్కిన దాన్ని ఉండాను గదా కొట్టూ" అంది చురచురా చూస్తూ ఏడుపు గొంతుతో.

"నేనేం కోట్టేదానికి రాలా. మా నాయినని ఇట్టమొచ్చినట్ల అంటే కోపం బట్టలేక కొడితి. ఇంగెప్పుడూ కొట్టను లేయే! పెమనాంగా.. సత్తెపెమానంగా నన్ని నమ్ము!" అంటూ ఆమె కుడిచేతిని బలవంతంగా తన చేతిలోకి తీసుకుని ప్రమాణం చేశాడు రామచంద్రుడు.

ఆమె బాధ తగ్గుముఖం పట్టినట్టు గమనించాడు. "నీ మాటే ఇంటానే. ఆ బూమిని అమ్మేత్తాను. ముసిలోడు ఎంతన్నా మొత్తుకోనీలే. ఆ ఆస్తుండి మనమేం సుఖపడుతూ ఉండాం" అంటూ ఆమె పక్కలోనే పడుకుని లాలనగా ఆమెను కౌగలించుకున్నాడు రామచంద్రుడు.

"అయితే మడి తడవేలా? రేపే పోదామి" అంది ఓబుళమ్మ అతని కౌగిట్లో ఒదిగిపోతూ.

"సరేలే.. రేపే.." అంటూనే ఆమె నుదుటిని ముద్దాడాంచాడు.

* * *

మధ్యాన్న మయింది.

సూర్యుడు నిప్పులు చెరుగుతూనే ఉన్నాడు.

"ఏరా, ఇదేనా రావడమూ? మంచి ఎండ పొద్దున ఎల్ల బారి వచ్చినారే! రాండి రాండి" అంటూ నవ్వుతూ కొడుకునీ, కోడల్నీ, మనవళ్ళనీ తృప్తిగా చూశాడు చెన్నప్ప. "వరే వరే ఎంత పెద్దగయి నా(రా బుడత లిద్దరూ.. రమేసూ, సురేసూ రాం(డా!" అంటూ ఇద్దర్నీ ఆనందంగా ఎత్తుకుని ముద్దులు కురిపించాడు చెన్నప్ప.

పాత ట్రంకు పెట్టెని భుజం మీద నుంచి గుడిసె ముందు ఉంచాడు రామచంద్రుడు. "ఎట్లుంది, నాయనా, నీకీ, పెయిలో బాగుందా? ఎంత సన్నగా అయిపోయినావో సూడి!" అన్నాడు.

"నేను సరే లేరా నువ్వు జూడీ, కంప అయినట్లు అయి పోయినావు. ఆ పాపా, పిల్లలూ అందరూ సన్నగయి పోయినారు."

"చానాళ్ళ తర్వాత సూత్తే అట్లే లే మామా అనిపిచ్చేది!" అంది ఓబుళమ్మ.

"పాపా నరసక్కా!" అంటూ కేకేశాడు చెన్నప్ప పక్కింటిపిల్లని. అతను వేసుకొన్న చిరుగుల బట్ట బనియనూ, మాసి పోయి ఉన్న తెల్లని పంచే, తెల్లగా పెరిగిన గడ్డంలో కూడా అతని మొహం సంతోషంతో వెలిగిపోతోంది.

"ఏం తాత?" అంటూ ఓ పదమూడేళ్ళ పిల్ల వెలిసిపోయిన ఆకుపచ్చ లంగా, జాకెట్టు వేసుకుని, రేగిపోయిన జుట్టుతో వచ్చింది. ఆ పిల్ల బంధువులమ్మాయే. వరసకి చెన్నప్పకి మనవరాలు అవుతుందంతే, అయితే చెన్నప్ప మంచితనం వల్ల అతనికి వంటా, వార్పూ చేయడంలో సాయపడుతూ ఉంటుంది.

"మీ సిన్నాయనా, పిన్నమ్మా, పిల్లలూ వచ్చినారమ్మా. రెండు బియ్యపు గింజలు పొయిమీద పెట్టమ్మా. ఎయ్యాలకాడ తిన్నారో, ఏమో పాపూ. ఆకిలితో ఉంటారు. ముందు వాళ్ల కాళ్లకి నీళ్లియ్యి, తల్లీ!" అంటూ నరసక్కకి పని పురమాయించాడు చెన్నప్ప.

ముద్దుగా నవ్వి, సిగ్గుపడుతూ, గుడిసెలోకి దూరిపోయింది ఆ పిల్ల - వంట చేయడానికి.

ఓ గంట తర్వాత అందరూ భోంచేశారు.

అప్పటికి పొద్దు కొంచెం వాటారింది.

ఇంటిముందున్న అరుగు పక్కనే వేప చెట్టు గుబురుగా ఉండడం వల్ల ఎంత ఎండ పొద్దయినా చల్లగానే ఉంటుంది అక్కడ. తండ్రి పక్కనే కూచున్నాడు రామచంద్రుడు. భూమిని అమ్మేయమని చెప్పడం సాహసంగానే అనిపిస్తోందతనికి. ఎట్ల చెప్పడం? అసలు మొదలు పెట్టడమెట్లా?

చెన్నప్ప బీడీ తాగుతూనే ఉన్నాడు.

వాకిట్లో ఓబుళమ్మ కొంగు పరుచుకుని పడుకుని మొగుడివేపే చూస్తూ ఉంది. రామచంద్రుడు ఉన్నట్లుండి ఆమె వేపు చూశాడు. 'ఊఁ మొదలు పెట్టు' అన్నట్లు సైగ చేసింది ఓబుళమ్మ. 'కొంచెం ఉండు' అంటూ కళ్లతోనే పెండ్లానికి సమాధానమిచ్చాడు రామచంద్రుడు.

ఓసారి దగ్గి "సెనక్కాయ ఈసారి ఏమన్నా అయ్యేటట్లుందా నాయనా?" అన్నాడు ఎట్లా మొదలుపెట్టాలో తికమక పడుతూ.

"ఏందయితుందిరా! ఈ పాటికి రెండు వానలు వచ్చింటే దాని కతే ఏరే ఉండే. వాన రాక అగ్గి తెగులు తగుల్కొని సేనంతా మలమలమాడక పాయె. ఈసారి పంట అంతే. ఈ పొద్దు రేపట్లో వాన వచ్చినా ఇత్తనానికి తిరిగేదే కష్టము. మన ఒక్క సేనికేనా అట్లయ్యిండేది? ఊరందరి సేన్ల కతా అంతే! ఒక్క మనూరేమీ - అంత లక్కా ఇట్లే ఉందంట. పొద్దున యంగటసామి జెప్పె .. .. హిందూపురము, కదిరీ - అక్కడల్లా అయిప్ప పోయిండెలే కొడుక్కి పిల్లని చూసేకి.... అంతా ఇదే ఏడుపేనంట!... అదిసరేగానీ రాముడూ! ఎట్లుందిరా మీకి బళ్లారిలో....బేల్దారి పని ఏమన్నా నేర్చుకుంటుండావా?"

"ఊఁ నేర్చుకుంటా ఉండా" అన్నాడు రామచంద్రుడు మెల్లిగా.

"దిన రోజా మీ మిందేరా నా యదారంతా! పంటలు ఇట్ల అగ్గిబడిపోబట్టే గదా నా పిల్లలు దేశం గాని దేశంలో కూలీ నాలీ చేసేకి పొయ్యిండేది అని కడుపులో సంగటమయిపోతుందప్పా!" అంటున్న చెన్నప్ప గొంతు మాటలు రానంత పూడుకుపోయింది.

తండ్రి తమ విషయంలో అంత బాధపడుతూ ఉంటే అయన్ని నొప్పి పెట్టే భూమి అమ్మకం విషయం వెంటనే ఎట్లామొదలు పెట్టడం అని గబుక్కున లేచి - "అట్ల దిగువ గేర్లోకిపోయి నరసిముల్నీ, మల్లేసునీ, తిప్పన్న మామనీ మాట్లాడిచ్చి వత్తానాయినా!" అనేసి వెళ్లిపోయాడు రామచంద్రుడు.

అందాకా ఏం జరుగుతుందా అని ఎదురుచూసిన ఓబుళమ్మకు మొగుడిమీద విపరీతంగా కోపం వచ్చేసింది. "ఛూ! ఏం మనిషీ - సరిగా మాట్లాడే సమయానికి ఎల్లిపాయె... తండ్రి ముందర మాట్లాడల్లంటే దొమ్మకాయలు లేవు. నా మిందకయితే ఒంటికాలి మింద వత్తాడు" అంటూ గొణుక్కుంది - మనసులోనే.

* * *

రాత్రి బువ్వలు తాగే వేళయింది.

గుడిసె పక్కనే ఉన్న వీధి దీపం వెలుతురు వెన్నెలలా అరుగు మింద పరుచుకుని ఉంది.

అన్నం తింటూ ఉన్నట్లే ఒక నూరుసార్లు లోలోపలే తండ్రితో భూమి విషయం ఎట్లా మాట్లాడాలో కూడబలుక్కున్నాడు రామచంద్రుడు.

అరుగుమీద చెన్నప్ప మనుమలతో ముచ్చటగా మాట్లాడుతూ, అప్పుడప్పుడు

వాళ్ల మాటలకి గట్టిగా నవ్వుతూ ఉన్నాడు.

రామచంద్రుడు అన్నం తిని బయటికి వస్తూనే చెన్నప్ప అన్నాడు - "ఒరే రాముడూ! ఈ నాయాండ్లు బలే అసాధ్దులురో! జాగరత్తగా జూసుకోవల్ల - లేకుంటే నిన్నీ, నీ పెండ్లాన్నీ బళ్లారి సంతలో మూడు బొట్లకి అమ్మేసి వత్తారు. వానాలి వానెక్క ఏం తెలివితేటలు ఉండాయిరా?" మురిపెంగా మనుమల్ని చూస్తున్నాడు చెన్నప్ప.

రామచంద్రుడు పళ్లికిలించాడు. అతని ధ్యాసంతా తను అందాకా కూడబలుక్కున్న విషయం మీదనే ఉంది.

"రెడ్డోళ్లు భూములన్నీ అమ్మేసినారంటనే!" అన్నాడు రామచంద్రుడు నాందీ ప్రస్తావనగా.

"యా రెడ్డోళ్లు రా?" అన్నాడు చెన్నప్ప మనుమల మురిపెంలోంచి తేరుకోకుండానే.

"తిమ్మారెడ్డి వాళ్లు యకరా ఇరవైవేల లెక్కన ముప్పయి ఎకరాలూ అమ్మేసినా రంట ఉరవకొండోళ్లోకి".

"అc...అc..." అవున్లే, తిమ్మారెడ్డి ఈడ ఉండేదంతా అమ్మేసి అనంతపురంలో ఇండ్లస్తలాల యాపారం జేస్తా ఉండాడులే. వాళ్లంతా పెద్దోళ్ళురా! వాళ్లకి ఉన్న ఊర్లూ, కన్న తల్లీ ఇవన్నీ ఏమీ ఉండవు. యాడ పచ్చగా, వెచ్చగా ఉంటే అడుంటారు. అయితే అనంతపురమాయే, లేదంటే యా అయిద్రాబాదో, ఢిల్లో - యాటికైనా సరే పోతారు - కాలిమీద కాలు ఏస్కోని బతుకుతారు" అన్నాడు చెన్నప్ప - బనియను జేబులోంచి బీడీ కట్ట, అగ్గిపెట్టెను తీస్తూ.

"మనం మాత్రం ఈడే ఉంటాం. కరువొచ్చినా, కాటకమొచ్చినా, సేన్లు పండినా, ఎండినా ఈడే బడి ఉండల్లని యాదేవుడు జెప్పినాడు నాయినా! వాళ్లనుకొనే దేంటికి? మన గాచారం అంట్లుంది గాబట్టే ఈడే పడుండాము".

చెన్నప్ప బీడీ కట్టలోంచి ఒక బీడిని ఏరుకుని దాని మొదల్ని వేళ్లతో నలుముతూ అన్నాడు - "ఒరే తిక్కనాకొడకా! ఎవరో ఊరిడిసేసీ, ఉండేది అమ్ముకోని పోతే పోనీలేరా" అంటూ బీడి అంటించుకొని, మళ్ళీ అన్నాడు చెన్నప్ప - "వాళ్ళా కట్ల మనమెందుకు పోతాంరా ఎర్రినాగన్నా! కన్న తల్లట్లా ఊరూ, కన్న తల్లికంటే ఎక్కువయిన బూమమ్మని ఇడిసి ఎట్ల బోతాంరా!"

"ఇట్లా నమ్మకాలు పెట్టుకొనే మడి, మనమిట్ల బతుకుతూ ఉండేది. ఇప్పటికయినా మించి పోయిండేది ఏమీ లేదు నాయినా! మన బూమిని అమ్మేద్దామి. ఆ వచ్చిన దుడ్లతో బళ్లారిలో ఇంత జాగా కొనుక్కోని కొట్టాం ఏసుకొందామి. మనందరం తల్లుల పిల్లలం ఒకచోటే ఉన్నెట్లుంటాది" అంటూ తన మదిలో ఉన్నదంతా చెప్పేశాడు రామచంద్రుడు.

"తిక్కలంజకొడాకా నీకి ఎన్నిసార్లు జెప్పినానురా భూమి అమ్మేసుద్దే నా యదుట ఎత్తొద్దు అని" అన్నాడు చెన్నప్ప.

తండ్రి మాటాల్లో కోపం పాలు ఎక్కువగానే ఉన్నట్టు తోచింది రామచంద్రుడికి.

అయినా తను తగ్గదలుచుకోలేదు. - "నీకి బూమి పిచ్చి పట్టుకునింది. బూమి పండి పండే మడి మనం ఈ గతికి వచ్చిండేది! బాయి తొగియ్యలన్ని పదయిదువేలు అప్పు జేత్తివి. దాంట్లో బండ బడిపాయె. బోరు ఏపియ్యల్లని పదివేల రూపాయలు కర్సు పెడితివి. నీళ్ళూ పడలే, నిప్పులూ పడలే... అప్పులు అన్నీ నెత్తిమిందికొచ్చె....ఏమంటే ఆ రెండేండ్లూ వానదేవుడు కండ్లు తెరిసె గాబట్టి సెనిక్కాయ పండి ఆ అప్పులు తీరిపాయె. లేకుంటేనా, ఆ అప్పులకీ, వడ్డీలకీ నేనూ నా పిల్లలూ తీర్చినా తిరుతుండేనా - అంత అప్పూ!"

"ఇప్పుడేమిరా బలే మాట్లాడుతుండావే! బళ్లారి నించీ బూమి అమ్మేకే వస్తివేమప్పా!" అంటూ బిగ్గరగా మాట్లాడాడు చెన్నప్ప. అతని కోపం నషాళానికి ఎక్కుతోంది. అంతవరకూ తాత ఒడిని ఉన్న పిల్లలిద్దరూ బెదిరిపోయి చకచక అరుగు దిగేసి వాకిట్లో కూచున్న తల్లి దగ్గరకు చేరారు.

"ఏంటికి నీకి అంత కోప మొస్తాది బూమి అమ్మేసుద్ది ఎత్తితే?" కాస్త కోపంగానే అన్నాడు రామచంద్రుడు.

"ఏంటికి రాదురా? అది నా పానం రా! దాన్ని అమ్మేది అంటే తల్లిని అమ్మినట్లేరా...ఎంతసేపూ దానిమింద ఎంత కర్సు పెట్టిందే జెప్తా ఉండావే! అదే లేకుంటే నువ్వు యాడుండావు? అదె జెప్పూ! మాతాతా, మా తండ్రీ, నేనూ నువ్వూ ఇదే ఊర్లో గవురవంగా బతికినామంటే దాని సలవేరా! ఎట్లా నా కొడుకువి పుట్నావురా నా కడుపున. రోంతన్నా కిరీ (కృతజ్ఞత) లేని మనిసివి! అందుకే ఇట్లా మాట్లాడ్తా ఉండేది. మీ అమ్మ గీన బతికి ఉంటే పని శాతగాదని అమ్మేసే దొంగ లంజీకొడుకువిరా నువ్వు!" అన్నాడు చెన్నప్ప అదోరకంగా మొగం పెట్టి.

"ఏమో నాకదంతా తెల్దు. బూమి అమ్మేయల్ల, నువ్వు మాతో రావల్ల. అంతే!" కొడుకు మాటల్లో నిర్లక్ష్యం కనిపించింది చెన్నప్పకు. నేనువచ్చేది కాదురా... బూమినీ అమ్మేల్లేదు... ఏం జేసుగుంటావో సేసుకో పో సుద్దామి. నువ్వు నాకి నెల నెల ఇంత బత్తెం పంపిస్తా ఉండావని గదా ఇన్ని మాటలు మాట్లడ్తా ఉండేది. ఇంగనించి/నీవు పంపియ్యొద్దు" అంటూ ఆవేశంగా మాట్లాడి మరో బీడి అంటించుకొని గుప్ గుప్న లాగాడు చెన్నప్ప.

"నువ్వట్ల మాట్లాడితే మడి నాకు మండేది!" అన్నాడు విసురుగా రామచంద్రుడు.

"ఏమి యాల మండుతాదిరా దొంగ లంజకొడకా! ఏం నీ అబ్బ గంట అంతా ఇచ్చి పొగొట్టుకుండావు... నువ్వు ఎన్నన్నా అను నేను మాత్తరం బూమి అమ్మేది లేదు!"

తండ్రీ కొడుకుల కొట్లాట తారస్థాయికి చేరుకోవడంతో చుట్టుపక్కల ఇళ్లవాళ్లు అందరూ గుమిగూడారు.

"ఒరే రామచంద్రిగా ఇపుడు యాలరా ఆ బూమి అమ్మేసుద్దీ!" అన్నాడొక ముసలాయువ గుంపులోంచి - వణుకుతోన్న గొంతుతో.

"ఆc....మీరంతా ఇట్ల అనబట్టే ఈ ముసిలోడు బూమి అమ్మమంటే మోటుకేసి

కూకుండాడు" అన్నాడు రామచంద్రుడు - పెద్ద గొంతుతో.

"వాడు చూడరా! మాట్లాడేది తండ్రి అనే గవురం గూడా లేకుండా" అన్నాడు చెన్నప్ప వణికిపోతూ.

"బూమి అమ్మమంటే నీకేల మామా అంత కోపమా?" అంది ఓబుళ్లమ్మ.

"ఏమ్మో? ఇదంతా నీ పనేనా తల్లీ! వాడు పుట్టి బుద్దెరిగినప్పణ్ణించి యాపొద్దే గానీ నాకి ఎదురుతిరిగి మాట్లాడి ఎరుగడు. అట్లానా కొడుకు ఈ పొద్దు వాని నోటికొచ్చినట్లల్లా కూస్తా ఉండాడు. నీయట్లా కోడండ్లు ఇంటికొకరు ఉంటే సాలు తల్లీ - ఒక కొంపకు మూడు వాకిండ్లు తెరుసుగుంటాయి!" అన్నాడు కసిగా చెన్నప్ప - కోడలు సంసారానికి వచ్చినప్పటినుంచీ పల్లెత్తు మాట అనని చెన్నప్ప!

"కొడుకు అదవతనాన్ని జూసుకొని నువ్విట్ల మాట్లాడ్త ఉండావు. బూమి బూమి అనుకొంటా మమ్ముల్ని నిలువునా ముంచుతుండావు" అంది ఓబుళమ్మ మరింత కసిగా.

"ఏమ్మా! నువ్వు ఆడదానివే మామని అట్ల మాట్లాడొచ్చా?" అన్నది ఓ ముసలి ముత్తైదువు.

"నీకి తెల్దులే అత్తా మా ఇంటి సంగతి... మా మామని సుకపెట్టేదానికి బూమి అమ్మమంటే ఆయప్ప ఎట్ల మాట్లాడ్తా ఉండాడో సూడి..." అంది ఓబుళ్లమ్మ.

"మీ మామకి ఇష్టం లేని పనిచేసి సుకపెట్టకుంటే నేమి?" అంటూ ప్రశ్నించింది ముసిలి ముత్తైదువు.

ఓబుళమ్మకి అరికాలి నుంచి మండింది - "అసలు మా ఇంట్లో సుద్దులోకి మీరు తల దూర్సద్దండ్రీ! నాయం జెప్పమ్మా అని అడిగితిమా?" అంటూ కసిరినట్టు మాటాడింది.

"అమ్మా తల్లీ! యాడన్నా పోండమ్మా మాకేల ఉండేని" అంటూ నొచ్చుకుంటూ ముసలి ముత్తైదువు అక్కడినుంచి తప్పుకుంది.

"బూమి ఎట్ల అమ్మవో నేమా జూస్తా...లేదా నా బాగానికి వచ్చేది నాకిచ్చెయ్యి... అంతే మడి!" అన్నాడు రామచంద్రుడు - తెగదెంపులు చేసుకుంటున్నట్టు.

ఆ మాటలు వింటూనే వినరాని విషయం విన్నట్టు కొడుకు వేపు చూశాడు చెన్నప్ప. అతని కళ్లల్లో గిర్రున నీళ్లు తిరిగాయి. తనకున్న ఒక్కగానొక్క కొడుకేనా ఈ మాట అన్నది? పిల్లప్పన్నించి కిందికేస్తే మన్నవుతుందని బుజాల మీద ఎత్తుకోని తిరిగిన తన కొడుకేనా ఈ మాటలు అంటున్నది! తను తింటే మన్ను అయిపోతుందనీ, వీడు తింటే బంగారమౌతుందనీ పెట్టి సాకి సంతరిచ్చిన కొడుకేనా ఈ మాటలంటున్నది!

"ఒరేయ్ రాముడూ! నీ బాగం, నా బాగం ఏందిరా! అంతా నీది కాదేంరా! నాకేమన్నా నలుగురు కొడుకులు ఉండారేంరా బాగాలు పంచి ఇచ్చేదానికి? నాతో బాగం పంచుగొనేకి నువ్వు నాకి అన్నదమ్ముడేంరా సేయ్! అంతా నువ్వే తీసుకొప్పా! నాకేమి వల్ల! దాన్ని అమ్ముకుంటావో, పాడుజేసుకుంటావో నాకేల? నాకుండే జానేడు పొట్ట యా ఊళ్ల ఇంత అడక్కతింటే నిండదు! నీ ఇట్టిపెకారమే కానియ్యిరా!"

అంటూ ఏడుపు గొంతుతో అనేసి అరుగు దిగి అక్కడినుంచి ఒలుకుతున్న కన్నీటితో చరచరా వెళ్లిపోతున్నాడు చెన్నప్ప.

ఇలా జరుగుతుందని ఊహించని రామచంద్రుడూ, ఓబుళమ్మా నిశ్చేష్టులయి చూస్తూ ఉండిపోయారు.

కాసేపు నిశ్శబ్దం ఆవరించింది.

"అమ్మా! తాతా ఎల్లిపోతూ ఉండాడే!" అన్నాడు సురేసు ఏడుపు గొంతుతో.

ఓబుళమ్మ మాట్లాడలేదు.

"యాటికి పోతాడు లేరా రామచంద్రా! ముసిలోడు కదా! కోపమెక్కువ. కోపం సల్లారినంక తిరిగి వత్తాడు" అన్నాడు ఓ నడి వయస్కుడు.

'వస్తాడులే రాకెక్కడికి పోతాడు' అంటున్నారు కొందరు.

* * *

తెల్లవారుతూ ఉంది –

రాత్రంతా నిద్రపోలేదు రామచంద్రుడు. తండ్రి గురించే దిగులుపడ్డాడు. తను దుబారాగా మాట్లాడకుండా ఉండాల్సింది అనుకుంటూ ఎన్నిసార్లు పశ్చాత్తాప పడ్డాడో!

ఓబుళమ్మలోకూడా పశ్చాత్తాపం కనిపిస్తోంది. 'యాటికి పోయినాడో సూసిరమ్మని రాత్రికి రాత్రే ఊర్లో తెలిసిన వాళ్ల ఇళ్లన్నీ వెతికించింది రామచంద్రుడిచేత. అగేర్లో (వీధిలో) అందర్నీ అడిగి తెలుసుకుంది. తనను ఎప్పుడూ 'అమ్మా! పాపా!' అంటూ ఎంతో ఇష్టంగా పిలిచే మామనేనా తను అంత నిష్ఠూరంగా మాటాడింది అనుకుంటూ కుమిలి కుమిలిపోతూ ఉంది.

కరకరా పొద్దు పొడిచింది.

'ఒరే రాముడూ!' అన్న తండ్రి ముద్దుగా దూరంనించి కేక పెట్టినట్టు వినిపించి పిచ్చిగా చుట్టూ చూశాడు. ఎవరూ లేరు. జీవితంలో తన తండ్రినింక ఏమీ అనడు. తండ్రి కనిపించగానే అతని కాళ్లమీద పడి భోరున ఏడువాలని ఉంది రామచంద్రుడికి. ఇంక ఎన్నడూ బూమిని అమ్మేయమని తను చస్తే అనడుగాక అనడు.

'ఓ అన్నా! రామచంద్రన్నా! అంటూ రంగయ్య వచ్చాడు వగరుస్తూ – "మీ నాయిన సచ్చిపోయినాడన్నా! అద్దో మీ సేన్లో" అంటూ చూపించాడు. రెండు చేనుల అవతల ఉన్న తన చేలో ఓ తెల్లటి బట్టలున్న ఆకారం అడ్డంగా పడి ఉంది.

పిడుగుపాటు విన్నట్టు కంపించిపోయి ఉరుకుల పరుగుల మీద తన చేను చేరుకున్నాడు రామచంద్రుడు.

వాడిపోయిన వేరుశెనగ చేనులో తల్లియెద మీద ఆదమరచి నిద్రిస్తున్న పసివాడిలా నిర్విచారంగా నిర్మలంగా ఉంది చెన్నప్ప శవం.

(ఆంధ్రప్రభ వారపత్రిక, 1 మే 91)

కారం
12/3/95